

egne Vegne — fra Venstres Side anerkender dette, vil Venstre efter min Mening være det Parti, der med Stolthed kan sige: Vi er et Folkeparti, ikke et Klasseparti saaledes som det under Opsejling værende Landmandsparti, Erhvervspartiet og Socialdemokratiet. Hvis Venstre ikke fastholder denne sin Stolthed, vil det gaa i Stykker, ja, i mange Stykker, men jeg er overbevist om, at det ikke vil ske, fordi det handler ud fra et fast økonomisk Milieu, nemlig ud fra det, hvorfra enhver Nation genfødes, og det har fra sine ledende Mænd indenfor det politiske Liv faaet en Opdragelse, der ikke har Klassebevidsthed som Forudsætning eller som Maal. At der i Bondevennernes første Tid ogsaa var noget af Klassepolitik, er sikkert nok, men det er aldrig nogen Sinde lavet til Teori, saaledes som vi ved, det er sket i Socialdemokratiet, og derfor er det altid vanskeligt for Socialdemokraterne at vikle sig ud deraf, skønt det er overordentlig glædeligt at mærke, hvorledes de nu prøver paa det, hvorledes de stritter imod den gamle Dogmatik eller Sektvæsenet, hvad man nu skal kalde det. Det er fortræffeligt, at Førerne har faaet Øjnene op for det gale i deres tidligere Agitationsstandpunkt, men det vil altid være en Tid, inden man kommer ud over dette. Vi har to økonomisk bestemte Partier her i Landet og vil ikke kunne faa flere i en overskuelig Fremtid. Det er det Venstre, som bunder i Landet, og det Socialdemokrati, der bunder i Industrien, og dør er det altsaa, man tager sit Standpunkt overfor dette og ser: Hvad er det for et af disse Partier, der har mest Evne til at forstaa det nationale og det internationale? Hidtil har det været saaledes, at det ene Parti har taget det nationale, det andet det internationale som Slagord. De to Ting er kun een Side af samme Sag, og det gælder om dør for det Parti, der vil være med i Fremtidens Arbejde, at forstaa det internationale i lige Grad med det nationale, i Bevidstheden om, at man først bliver bevidst national med international Forstaaelse. Men det er det, som er det svære i denne Situation, hvor vi ser, at vi staar overfor et Sammenbrud, der maaske er større, og i alt Fald farligere, end Verdenshistorien har kendt det nogen Sinde. Verdenshistorien har kendt et Sammenbrud, da Romerriget gik til Grunde, aldeles af samme Art, men den har ikke kendt et af den omfattende Verdensbetydning som det, vi nu ser. Det er det, vi staar overfor, og det er det, vi gaar ind i nu i denne Vinter.

Under disse Forhold er det netop det, man maatte ønske, en stærk Rege-

ring, med Tillid indadtil og Tillid udadtil; det vilde være den lykkeligste Ting, hvis et Land kunde have det. Nu giver man Valgloven Skylden for, at vi ikke har det i nærværende Tilfælde. Denne Valglov er jo noget nyt, nu har vi den, og ingen tror paa, at vi kommer bort fra den, foreløbig i alt Fald, og denne Valglov forudsætter en politisk Standard, som vi ikke har naaet her i Landet og heller ikke andre Steder, ja, jeg anser endda vort Land for det Land, der er naaet videst i politisk Modenhed, det kan være slemt nok her, men man er ingen Steder naaet videre, ikke en Gang i England. Vor Valglov forudsætter, at Parlamentarikerne er mere saglige end Taktikere, at Taktikken er Midlet for Sagen og ikke omvendt, og den forudsætter en højere Moral. Nu er det svært i disse Dage at tage Ordet Moral i sin Mund, naar det er blevet i den Grad misbrugt, som Tilfældet er, af mange forskellige. Den Moral, der er den gængse overalt for Tiden, er den, man kalder for Kapitalismens Moral, og det er den, der først og fremmest ser paa Profitten og siger: Det andet spørger vi ikke om. Det er Spillet, Heldet, det kommer an paa; den, der er heldig i Spillet, i Profitspillet, er en stor Mand, og den, der er uheldig, er intet. Dette har intet som helst i alt Fald med kristelig Moral at gøre; denne kan man træffe paa i middelalderlig Haandværksindustri, dér, hvor Varens Pris bestemmes af dens indre Værd, og hvor det hedder i Laugsbestemmelserne, at en Arbejder skal arbejde ikke for Profittens, men for Guds Skyld, skal arbejde saaledes, at det, som ikke ses, er bedre end det, som ses, for Gud ser mere paa det, som ikke ses; derfor ved vi ogsaa, at deres Værker, f. Eks. disse gamle Chatoller, er saa vidunderlige; det er noget, der varer ved, i Modsætning til Fabriksindustriens Arbejder med den kapitalistiske Moral, som er blevet Følgen. Den Gang den holdt sit Indtog i Europa paa Pengevæsenets Omraade, holdt den ogsaa sit Indtog i Politikken. Macchiavelli er samtidig med hele denne moderne Kapitalismes og Industrialismes Begyndelse, og den Gang hans politiske Moral blev formet og blev gængs i Verden, var det, visse Kristne affandt sig dermed med det, som de kaldte *reservatio mentalis*, dette, at det, det kommer an paa, og det, der dømmes efter, er ikke, hvad jeg gør, men min Hensigt. Denne Moral har ikke noget andet med Kristendommen at gøre, end at det er et Forsøg paa Forligelse mellem Kapitalismens Moral og Kristendommens Moral. Men det er jo